

پیش‌بینی سازگاری روان‌شناختی نوجوانان مهاجر بر اساس مهارت‌های مقابله‌ای، فاصله اجتماعی و سازگاری اجتماعی - فرهنگی

لیلا طالبی^۱

مجتبی امیری‌مجد^۲

چکیده

سازگاری روان‌شناختی فرایند پیچیده‌ای است که هدفش کنار آمدن با تغییرات گسترده در محیط جدید است. هدف پژوهش حاضر پیش‌بینی سازگاری روان‌شناختی نوجوانان مهاجر بر اساس مهارت‌های مقابله‌ای، فاصله اجتماعی و سازگاری اجتماعی - فرهنگی بود. پژوهش حاضر توصیفی - هم‌بستگی بود. ۹۶ نفر از نوجوانان ۱۲ تا ۱۸ سال (۴۸ دختر و ۴۸ پسر) مشغول به تحصیل در مدرسه بی‌ویو در سال ۲۰۱۴ میلادی در شهر اونتاریو کانادا در این پژوهش شرکت کردند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه سنجش سازگاری، مقیاس فاصله اجتماعی، پرسش‌نامه سازگاری اجتماعی - فرهنگی، و پرسش‌نامه مهارت‌های مقابله‌ای استفاده شد. برای تحلیل داده‌های پژوهش از آزمون تحلیل رگرسیون چندمتغیری و ضریب هم‌بستگی پیرسون استفاده شد. یافته‌های به‌دست آمده در این پژوهش نشان‌دهنده آن است که مهارت‌های مقابله‌ای و فاصله اجتماعی با نقش میانجیگری سازگاری اجتماعی - فرهنگی با سازگاری روان‌شناختی نوجوانان مهاجر، رابطه مثبت دارد و مهارت مقابله‌ای مسئله‌مدار و

---

۱. کارشناس ارشد روان‌شناسی، دانشکده مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین، قزوین، ایران.
۲. دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ابهر، ابهر، ایران (amirimajd@abhariau.ac.ir) (نویسنده مسئول).

فاصله اجتماعی، با در نظر گرفتن میزان سازگاری اجتماعی - فرهنگی مهاجران می‌تواند میزان سازگاری روان‌شناختی را در نوجوانان مهاجر پیش‌بینی کند. می‌توان نتیجه‌گیری کرد که نوجوانانی که از مهارت‌های مقابله‌ای بیشتری برخوردارند، ادراکشان از فاصله اجتماعی بین کشور مبدأ و مقصد کمتر است و سازگاری اجتماعی - فرهنگی بیشتری داشته‌اند و در کشور مقصد سازگاری بیشتری خواهند داشت.

واژه‌های کلیدی: مهارت‌های مقابله‌ای، فاصله اجتماعی، سازگاری اجتماعی - فرهنگی، سازگاری روان‌شناختی، نوجوانان مهاجر.

Predicting Psychological Adjustment of Immigrant Adolescents Based on Coping Skills, Social Distance and Sociocultural Adjustment

Leila Talebi¹

Mojtaba Amiri Majd, PhD²

Abstract

Psychological adjustment is a complex process aimed at coping with the widespread changes in a new environment. The study aimed to predict psychological adjustment of immigrant adolescents based on coping skills, social distance and sociocultural adjustment. The methodology was descriptive-correlational. The participants of this study included 96 adolescents of 12-18 years old (48 male and 48 female) who were enrolled in Bay View School in Ontario, Canada in 2014. Adjustment Scale Inventory, Social Distance Scale, Sociocultural Adjustment Inventory, and Coping Skills Inventory were used for collecting data. The data were analyzed using multivariate regression analysis and Pearson's correlation coefficient. The findings of this study showed that coping skills and social distance, accompanied by sociocultural Adjustment, had a meaningful positive relationship with the psychological Adjustment of immigrant adolescents through the mediating role of immigrants' sociocultural Adjustment; and problem-oriented coping skills and social distance, considering the level of immigrants' sociocultural Adjustment could predict psychological Adjustment in immigrant adolescents. It can be concluded that adolescents with more coping skills have a lower perception of social distance between the original and destination countries and have had more sociocultural Adjustment, and have been more adjusted with destination country.

1. Masters in Psychology. Faculty of Management, Islamic Azad University, Qazvin Branch, Qazvin, Iran.
2. Associate Professor, Department of Psychology. Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Abhar Branch, Abhar, Iran. (Corresponding Author) (amirimajd@abhariau.ac.ir)

Keywords: coping skills, social distance, sociocultural Adjustment, psychological Adjustment, immigrant adolescents.

مقدمه

مهاجرت به معنی گذر از مرزهای زبانی، ارتباطی، بین‌فردی، اجتماعی و فرهنگی است. وجود چنین تفاوت‌هایی و وجود این حقیقت که مهاجران باید مهارت‌های مواجه شدن با این تفاوت‌ها را یاد بگیرند، از احتمال رشد انواع اختلالات در این جمعیت حمایت می‌کند. تحقیقات در زمینه جابه‌جایی و مهاجرت بین‌المللی به‌طور عمیق، مشکلات سازگاری تجربه‌شده توسط نوجوانانی را که وطن خود را ترک می‌کنند و برای زندگی وارد یک جامعه بیگانه می‌شوند مورد بررسی قرار نداده است. اطلاعات اندکی در مورد تجربیات کودکان و نوجوانان هنگام مهاجرت در دست است (شنوی^۱، ۱۹۹۶).

رامیرز^۲ (۱۹۸۹) نشان داد که مواجه شدن با برخی جنبه‌های فرهنگ جدید مستلزم تلاش‌های زیرساختی برای برخی مهاجران است و احساساتی از قبیل فشار، شکست و درماندگی غیرمعمول نیست. فشارهای مختلفی پیش روی مهاجران قرار دارند. نتیجه تبدیل شدن به یک گروه اقلیت در فرهنگ مقصد، نگرانی در مورد خویشاوندان در وطن، ترس یادگرفتن چیزهای جدید و تعارضات فرهنگی می‌توانند منابع بالقوه فشار باشند. می‌توان برای کودکان و نوجوانان این‌گونه در نظر گرفت که یادگرفتن زبان جدید، سازگاری با نظام آموزشی متفاوت، پیدا کردن دوست‌های جدید، ترس از طرد شدن به دلیل متفاوت بودن و یادگرفتن بازی‌های جدید در کشور مقصد، منابع بالقوه فشار هستند. بنابراین مهاجرت به یک کشور جدید می‌تواند هم برای بزرگسالان و هم برای کودکان و نوجوانان دربرگیرنده موقعیت‌های فشارزا باشد (اوبا^۳، ۱۹۹۴).

در ادبیات نظری به فرسودگی روان‌شناختی به‌عنوان واکنشی نسبت به وقایع فشارزای مهاجرت اشاره شده است. اگرچه شواهد تجربی در دسترس در مورد این موضوع بسیار کم است؛ اما محققان زیادی اشاره کرده‌اند که فرسودگی شناختی به شیوه‌های گوناگون آن همراه با مهاجرت اتفاق می‌افتد. بین اختلالات روان‌شناختی گوناگون، اختلال هیجانی به‌خصوص اضطراب و ناسازگاری روان‌شناختی مکرراً در ادبیات پژوهش

---

1. Shenoy
2. Ramirez
3. Uba

این حوزه گزارش شده است. هیساما^۱ (۱۹۸۰) به رشد اختلالات اضطرابی در کودکان و نوجوانان مهاجر اشاره کرده است. وی به‌طور اختصاصی اشاره کرد که ممکن است الگوهای فرهنگ‌پذیری والدین با فرزندان نشان متفاوت باشد؛ زیرا ممکن است والدین همچنان نظام ارزشی وطن خود را مورد تأیید قرار دهند. در نتیجه هیساما اشاره می‌کند که چنین والدینی ممکن است انتظار فرمانبرداری بی‌چون و چرا از فرزندان خود را داشته باشند که ممکن است در کشور مقصد این یک عرف یا اصل نباشد. وی اضافه می‌کند که ممکن است کودکان این فشار را درونی کنند و اضطراب و ناسازگاری روانی به صورت نتیجه آن بروز کند.

سونگ^۲ (۱۹۸۵) تأثیر تفاوت‌های ارزشی بین فرهنگ مبدأ و فرهنگ مقصد را بر روی حالات اضطراب و سردرگمی کودکان مورد بررسی قرار داد. او متوجه شد که وقتی یک کودک با موقعیتی مواجه می‌شود که در آن عملکردها به صورت شدیدی متناقض با فرهنگش باشد، ممکن است دچار انفعال شود و از پختگی و بلوغ لازم برای ارزیابی و تغییر دادن انتخاب‌ها برای سازگار کردن آن‌ها با ارزش‌های خود برخوردار نباشد. این مسئله نشان می‌دهد که کودکان فاقد مهارت‌های مقابله‌ای مناسب در موقعیت‌های معین هستند.

اوری^۳ و همکاران (۱۹۹۱) ذکر کردند که مهارت‌های مقابله‌ای کودکان در یک محیط بیگانه، متغیرهای خطرزا و عوامل بازدارنده با توجه به اقامت در خارج، موضوعی است که مورد غفلت قرار گرفته و در مطالعات بین فرهنگی قرار می‌گیرد. مسئله با در نظر گرفتن این حقیقت شدت می‌یابد که بیشتر مطالعات انجام‌شده در این زمینه به‌طور خیلی مختصری به این مقوله پرداختند و اجازه نمی‌دهند ما بتوانیم نتایج حاصل از پژوهش را با دقت بیشتری تجزیه و تحلیل کنیم؛ زیرا عوامل متعددی بر سلامت روحی و سازگاری روان‌شناختی نوجوانان تأثیر می‌گذارند.

انگیزه مطالعه سازگاری روان‌شناختی در مهاجران به وسیله ادبیات پژوهشی فراهم شد. در پژوهش‌های انجام‌شده پرداختن به مسائل اقتصادی و تقابل فرهنگی بیشتر مورد توجه بوده، در حالی که به مسائل سازگاری روان‌شناختی و عوامل تأثیرگذار بر آن از قبیل

---

1. Hisama
2. Sung
3. Ory

راهبردهای مقابله‌ای، فاصله اجتماعی و سلامت روحی و روانی نوجوانان مهاجر کمتر توجه شده است. مرور ادبیات و پیشینه نشان داد که اطلاعات اندکی در مورد سازگاری کودکان در یک کشور غریبه وجود دارد. این در حالی است که وارد^۱ (۱۹۹۵) متغیرهای سطح فردی را به‌عنوان پیش‌بین‌های معنی‌دار در آزمودنی‌های بزرگ‌سال گزارش کرد، پژوهش حاضر در نظر دارد تا کفایت این پیش‌بینی‌های معنی‌دار را برای نوجوانان نیز نشان دهد. فقط متغیرهایی که به‌صورت منظم در ادبیات پژوهشی وجود داشتند مورد بررسی قرار می‌گیرند. متغیرهای پیش‌بین در این پژوهش شامل مهارت‌های مقابله‌ای و فاصله اجتماعی است که احتمالاً سازگاری اجتماعی - فرهنگی ارتباط بین برخی از متغیرهای پیش‌بینی‌کننده و متغیر وابسته را که سازگاری روان‌شناختی است تعدیل می‌کند.

اگرچه بر اساس طبقه‌بندی دولایه‌ای وارد از سازگاری، این مدل نشان می‌دهد که سازگاری اجتماعی - فرهنگی مقدم بر سازگاری روان‌شناختی است. به‌طور کلی چیزی که اغلب پژوهش‌ها نشان می‌دهند این است که سازگاری نوجوانان در یک کشور بیگانه موضوعی است که باید مورد توجه قرار بگیرد. نتایج حاصل از این پژوهش قطعاً به نکات مهمی در کمک به نوجوانان مهاجر برای سازگاری بیشتر با محیط زندگی جدید اشاره خواهد داشت. به کودکان مهاجر به‌خصوص کودکانی که فرهنگ اصلی آن‌ها با کشورهای بیگانه بسیار متفاوت است باید مهارت‌های اجتماعی آموزش داده شود. این مسئله می‌تواند به‌صورت غیرمستقیم کودکان را از استفاده کردن از مهارت‌های مقابله‌ای ناکارآمد منع کند، که به‌نوبه خود باعث افزایش سازگاری آن‌ها می‌شود.

بنابراین با توجه به مطالب مطرح‌شده و کمبود مطالعات در این حوزه در داخل ایران، در پژوهش حاضر تقابل دو متغیر ذکر شده با در نظر گرفتن نقش واسطه‌ای سازگاری اجتماعی - فرهنگی مورد بررسی قرار خواهد گرفت و از این رو سؤال اساسی پژوهش حاضر این است که آیا مهارت‌های مقابله‌ای و فاصله اجتماعی با نقش میانجی سازگاری اجتماعی - فرهنگی مهاجران می‌توانند سازگاری روان‌شناختی نوجوانان مهاجر را پیش‌بینی کنند؟

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی و از نوع هم‌بستگی بود. جامعه آماری پژوهش شامل تمام

نوجوانان ۱۲ تا ۱۸ ساله (دختران و پسران) مهاجر بودند که از کشورهای مختلف (از جمله ایران، چین، تایوان، مالزی، روسیه، کره جنوبی، ژاپن، سریلانکا، آلمان، آرژانتین، بلغارستان، آفریقای جنوبی، هند، مصر، اسپانیا و کویت) به کشور کانادا مهاجرت کرده‌اند. در پژوهش حاضر برای انتخاب نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس به صورت داوطلبانه و با در نظر گرفتن شرایط دسترسی خاص و اجرای پرسش‌نامه‌ها، تعداد ۱۰۰ نفر از نوجوانان ۱۲ تا ۱۸ سال (به تفکیک ۵۰ دختر و ۵۰ پسر) انتخاب شدند. نمونه مورد مطالعه، نوجوانان ۱۲ تا ۱۸ سال مشغول به تحصیل در مدرسه بی ویو^۱ در سال ۲۰۱۴ میلادی در استان اونتاریو^۲ کانادا بودند. دلیل انتخاب مدرسه بی ویو این بود که این مدرسه شامل دانش‌آموزان مهاجر از کشورهای مختلف بود و تنوع بیشتری از نوجوانان مهاجر در آن وجود داشت. ۴ پرسش‌نامه ناقص بود و در نهایت، ۹۶ آزمودنی در پژوهش شرکت داده شدند. برای انتخاب نمونه آماری در پژوهش حاضر شرایط ورودی در نظر گرفته شد. بدین صورت که نوجوانان مهاجر باید حداقل به مدت دو سال به صورت دائم یا موقت در کشور کانادا اقامت می‌داشتند و جهت تکمیل پرسش‌نامه‌ها تا حدودی به زبان انگلیسی مسلط بودند.

برای اجرای پژوهش، پس از هماهنگی‌های لازم با مدرسه بی ویو در استان اونتاریو کانادا و معلمان، ابتدا از بین نوجوانان مهاجر ۱۲ تا ۱۸ سالی که شرایط ورود به اجرای پژوهش را داشتند و حداقل به مدت دو سال در کشور کانادا به صورت دائم یا موقت اقامت داشتند، مصاحبه اولیه به عمل آمد. مصاحبه توسط دستیار پژوهشگر در یکی از کلاس‌های مدرسه انجام شد و به منظور آشنایی دانش‌آموزان با روند اجرای پژوهش و کسب رضایت آگاهانه انجام شد. از تعداد ۹۶ نفر از افراد داوطلب و با در نظر گرفتن میل و رغبت داوطلبان، خواسته شد ابتدا رضایت‌نامه کتبی را که هدف پژوهش را مشخص می‌کرد بخوانند و آن را امضا کنند. همچنین به آزمودنی‌ها اطمینان داده شد که اطلاعاتشان محرمانه باقی خواهد ماند و در پرسش‌نامه‌ها از اسامی پاسخ‌گویان استفاده نخواهد شد.

ابزارهای پژوهش

(۱) مقیاس سازگاری روان‌شناختی: این مقیاس توسط بل^۳ (۱۹۶۱) ساخته شد و شامل

1. Bayview Secondary School
2. Ontario
3. Bell

۱۶۰ سؤال در پنج خرده‌مقیاس ۳۲ سؤالی است (سازگاری در خانه^۱، سازگاری سلامتی^۲، عاطفی^۳، شغلی^۴، و اجتماعی^۵). سؤال‌های مربوط به ابعاد مختلف سازگاری به صورت پراکنده در پرسش‌نامه منظور شده است و هر سؤال با انتخاب یکی از سه گزینه بلی، خیر یا نمی‌دانم (۶) پاسخ داده می‌شود. در این آزمون تنها پاسخ بلی یا خیر، امتیاز دریافت می‌کند. نمره سازگاری فرد، برابر با مجموع امتیازهایی است که از تمام سؤال‌ها به گزینه انتخابی عدد صفر یا یک تعلق می‌گیرد. هر چه آزمودنی نمره کمتری در آزمون سازگاری بل کسب کند سازگاری بالاتری دارد و برعکس. بدین ترتیب دامنه نمرات هر پرسش‌نامه بین ۰ تا ۱۶۰ و دامنه نمرات هر خرده‌مقیاس بین ۰ تا ۳۲ است. میزان اعتبار و پایایی این پرسش‌نامه در پژوهش‌های مختلفی با استفاده از روش‌های بازآزمایی، آلفای کرونباخ و دومین مورد تأیید قرار گرفته است. بل (۱۹۶۲) ضرایب اعتبار را برای خرده‌مقیاس‌های سازگاری در خانه، سازگاری بهداشتی، سازگاری اجتماعی، سازگاری عاطفی، سازگاری شغلی و برای کل آزمون به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۸۱، ۰/۸۸، ۰/۹۱، ۰/۸۵ و ۰/۹۴ گزارش کرده است. همچنین این آزمون روایی بالایی در تشخیص گروه‌های بهنجار از نوروپیک و هم‌بستگی با آزمون شخصیت آیسنک نشان داده است (بیه نقل از فتحی آشتیانی، ۱۳۹۲). در پژوهش حاضر، فرم زبان انگلیسی آزمون در مرحله مقدماتی، بر روی ۳۰ نفر از نوجوانان مهاجر اجرا و پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های سازگاری در خانه، سازگاری بهداشتی، سازگاری اجتماعی، سازگاری عاطفی، سازگاری شغلی و برای کل آزمون به ترتیب ۰/۸۸، ۰/۷۹، ۰/۷۶، ۰/۸۲، ۰/۸۰ و ۰/۸۶ مورد تأیید قرار گرفت. نمونه‌های مقدماتی در تحلیل نهایی داده‌ها شرکت داده نشدند و در نهایت ۹۸ پرسش‌نامه تحلیل شد.

(۲) مقیاس فاصله اجتماعی: این مقیاس برای سنجش میزان فاصله اجتماعی که هر فرد مهاجر در کشور میزبان احساس می‌کند، تدوین شده است. این پرسش‌نامه نخستین بار توسط بابیکر^۶ (۱۹۸۰) تهیه شد؛ اما بعدها وارد و سیرل^۷ (۱۹۹۵) آن را مجدداً بررسی کردند. در این مقیاس پاسخ‌دهندگان به سؤالاتی که در مورد تفاوت‌های فرهنگی

1. Home Adjustment
2. Health Adjustment
3. Emotional Adjustment
4. Occupational Adjustment
5. Social Adjustment
6. Babiker
7. Ward & Searle

میان خودشان با فرهنگ سرزمین مهمان وجود دارد در یک طیف پنج‌درجه‌ای از صفر تا چهار نمره می‌دهند. این مقیاس ده حوزه را پوشش می‌دهد که عبارت‌اند از غذا، آب و هوا، شیوه لباس پوشیدن، نظام آموزشی، زبان، مذهب، دردسترس بودن اجناس، فعالیت‌های تولیدی، ساختار خانواده و شکل روابط دوستانه. کمترین نمره، صفر و بیشترین نمره، ۴۸ است. نمره بالا در این مقیاس نشان‌دهنده تفاوت فرهنگی زیاد است. در مطالعات گوناگونی که در مورد این مقیاس انجام شده است ضریب آلفای کرونباخ بین ۰/۷۹ تا ۰/۸۵ بود. در پژوهش حاضر، فرم زبان انگلیسی آزمون در مرحله مقدماتی بر روی ۳۰ نفر از نوجوانان مهاجر اجرا شد و پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۶ مورد تأیید قرار گرفت.

۳) پرسش‌نامه مهارت‌های مقابله‌ای (CISS): پرسش‌نامه مهارت‌های مقابله‌ای را اندلر و پارکر^۱ در سال ۱۹۹۰ به منظور ارزیابی نحوه رویایی افراد با مشکلاتشان ساختند که سه سبک مقابله اصلی، یعنی مقابله مسئله‌مدار، مقابله هیجان‌مدار و مقابله اجتنابی را می‌سنجد. پرسش‌نامه مقابله با شرایط پراسترس یک ابزار خودگزارشی است و آزمودنی‌ها باید در یک طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای (از هرگز = ۱ تا بسیار زیاد = ۵) مشخص کنند که تا چه حد از هر یک از راهبردهای ارائه‌شده استفاده می‌کنند. این پرسش‌نامه مشتمل بر ۴۸ سؤال است. ۱۶ ماده اول به راهبرد مقابله‌ای مسئله‌مدار، ۱۶ ماده دوم به راهبرد مقابله‌ای هیجان‌مدار و ۱۶ ماده سوم به راهبرد مقابله‌ای اجتنابی اشاره دارد. در تمام سؤال‌ها، آزمودنی باید گزینه‌هایی را که با اوضاع و احوال او بیشتر مطابقت دارد مشخص کند. پایایی این آزمون از طریق محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برای سبک‌های سه‌گانه بدین ترتیب است: در راهبرد مسئله‌مدار برای دختران ۰/۹۰ و برای پسران ۰/۹۲؛ در سبک هیجان‌محور برای دختران ۰/۸۵ و برای پسران ۰/۸۲ و در سبک اجتنابی برای دختران ۰/۸۲ و برای پسران ۰/۸۵. همچنین ضریب پایایی حاصل از روش بازآزمایی زیرمقیاس‌ها در فاصله ۶ هفته بین ۰/۵۱ تا ۰/۷۳ گزارش شده است. اعتبار سازه عبارات زیرمقیاس‌های آزمون از طریق محاسبه هم‌بستگی هر یک از عبارات با کل عبارات زیرمقیاس مورد نظر اثبات شد. میزان هم‌بستگی مشاهده‌شده بدین شرح است: مقابله مسئله‌مدار = ۰/۴۸، مقابله هیجان‌مدار = ۰/۴۱ و مقابله اجتنابی = ۰/۴۵ (اندلر و پارکر، ۱۹۹۰). در پژوهش حاضر، فرم زبان انگلیسی آزمون در

مرحله مقدماتی، بر روی ۳۰ نفر از نوجوانان مهاجر اجرا و پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های راهبرد مقابله‌ای مسئله‌مدار، هیجان‌مدار و اجتنابی به ترتیب ۰/۹۴، ۰/۸۷ و ۰/۷۹ مورد تأیید قرار گرفت.

۴) پرسش‌نامه سازگاری اجتماعی - فرهنگی مهاجران: پرسش‌نامه سازگاری اجتماعی - فرهنگی را سیرل و وار و سیرل^۱ (۱۹۹۵) برای بزرگ‌سالانی که مهاجرت می‌کنند، تهیه کرده‌اند. این مقیاس بر روی مهارت‌هایی تمرکز می‌کند که برای مواجهه با موقعیت‌های اجتماعی روزمره در یک فرهنگ جدید مورد نیاز است. نسخه اصلی پرسش‌نامه را فارنهام و باختر^۲ (۱۹۸۶) تهیه کردند. نسخه اصلی این مقیاس در برگرفته ۲۳ گویه است که موقعیت‌هایی را در نظر می‌گیرد که یک مهاجر ممکن است در آن متحمل دشواری‌هایی شود، مانند پیدا کردن دوست، خرید رفتن، فهماندن خود به یک نفر و مسائل برقراری ارتباط با دیگران. در پژوهش حاضر از فرم تجدیدنظرشده مقیاس وارد و سیرل (۱۹۹۵) با ۱۷ سؤال استفاده شد. در این مقیاس از آزمودنی‌ها خواسته می‌شود که به سؤالات در یک طیف ۵ درجه‌ای (از بدون دشواری = ۱ تا دشواری بیش از اندازه = ۵) پاسخ دهند. کمترین نمره ۱۷ و بیشترین نمره ۸۵ است. ضریب آلفای کرونباخ برای این مقیاس ۰/۷۳ محاسبه شده است. در پژوهش حاضر، فرم انگلیسی آزمون در مرحله مقدماتی، بر روی ۳۰ نفر از نوجوانان مهاجر اجرا و پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۷۹ مورد تأیید قرار گرفت.

به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات، داده‌های جمع‌آوری شده از طریق نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. ۲۱ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. همچنین برای تحلیل داده‌های به دست آمده از تحلیل رگرسیون چندگانه و ضریب هم‌بستگی پیرسون استفاده شده است.

یافته‌ها

یافته‌های جدول ۱ شاخص‌های گرایش مرکزی و پراکندگی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

برای آزمون فرض نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهشی، آزمون کولموگروف - اسمیرنوف اجرا شد. با توجه به مقدار Z به دست آمده و سطح معناداری بزرگ‌تر از ۰/۰۵،

1. Ward & Searl
2. Furnham & Bochner

می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری کرد که توزیع متغیرهای مورد نظر با توزیع نرمال اختلاف معنی‌داری ندارند. بنابراین این پیش‌فرض مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول ۱ آماره‌های توصیفی (شاخص‌های مرکزی و پراکندگی) متغیرهای پژوهش

شاخص آماری متغیر	تعداد	میانگین	میانه	انحراف معیار	کمترین مقدار	بیشترین مقدار
مسئله‌مدار	۹۶	۴۴/۲۳	۴۵	۱۳/۳۲۱	۲۲	۷۴
مهارت‌های مقابله‌ای	۹۶	۶۴/۵۹	۶۸	۱۲/۲۴۴	۴۰	۸۰
اجتناب‌مدار	۹۶	۵۲/۵۵	۵۲	۱۱/۱۲۴	۳۴	۷۰
فاصله اجتماعی	۹۶	۲۴/۸۱	۲۳	۷/۴۳۸	۱۱	۴۰
سازگاری اجتماعی - فرهنگی	۹۶	۴۳/۳۵	۴۱	۱۱/۳۵	۲۲	۶۲
سازگاری روان‌شناختی	۹۶	۹۱/۵۹	۹۳	۱۰/۹۹	۷۰	۱۱۰

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که متغیر سازگاری روان‌شناختی مهاجران با متغیرهای مهارت‌های مقابله‌ای مسئله‌مدار و سازگاری اجتماعی - فرهنگی رابطه مثبت معنادار و با متغیرهای مهارت مقابله‌ای اجتناب‌مدار و فاصله اجتماعی رابطه منفی معنادار دارد.

جدول ۲ نتایج ضریب هم‌بستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱. مسئله مدار	۱							
۲. هیجان مدار	-۰/۶۷۲**	۱						
۳. اجتناب مدار	-۰/۴۴۹**	۰/۰۳۴	۱					
۴. فاصله اجتماعی	-۰/۲۶۳**	۰/۱۲۰	-۰/۰۵۸	۱				
۵. حمایت اجتماعی	۰/۵۹۲**	-۰/۹۳۳**	-۰/۰۸۵	-۰/۰۶۷	۱			
۶. سازگاری اجتماعی - فرهنگی	۰/۷۹۴**	-۰/۳۸۹**	-۰/۷۴۳**	-۰/۰۲۶	۰/۴۴۰**	۱		
۷. مدت اقامت	-۰/۱۵۵	-۰/۴۰۰**	۰/۰۴۸	-۰/۰۱۵	۰/۵۹۰**	۰/۰۴۱	۱	
۸. سازگاری روان‌شناختی	۰/۶۳۲**	-۰/۱۷۸	-۰/۲۳۶*	-۰/۲۱۹*	۰/۳۷۱**	۰/۳۲۴**	۰/۷۱۱**	۱

** در سطح ۰/۰۱ معنادار است.

* در سطح ۰/۰۵ معنادار است.

جدول ۳ ضرایب برآورد متغیرهای پیش‌بین

متغیر	هم‌بستگی چندگانه R	ضریب تبیین (برآورد) R ²	ضریب تبیین تعدیل شده Adjusted R ²
مهارت‌های مقابله‌ای فاصله اجتماعی سازگاری اجتماعی - فرهنگی	۰/۸۵۸	۰/۷۳۰	۰/۷۰۸

همان‌طور که نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد مقدار ضریب رگرسیون چندگانه بین متغیرهای پژوهش با سازگاری روان‌شناختی نوجوانان مهاجر ۰/۸۵۸ است و متغیرهای پژوهش می‌توانند ۷۳ درصد تغییرات مربوط به متغیر سازگاری روان‌شناختی را پیش‌بینی کنند. با توجه به جدول ۴ نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که مقدار $F=23/97$ به دست آمده در سطح ۰/۹۹ اطمینان معنی‌دار است.

جدول ۴ تحلیل رگرسیون مربوط به متغیر وابسته سازگاری روان‌شناختی

مدل	منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری (p)
مهارت‌های مقابله‌ای	رگرسیون	۸۳۸۱/۷۳	۷	۱۱۹۷/۳۹	۳۳/۹۷۵	۰/۰۰۰۱
فاصله اجتماعی	باقیمانده	۳۱۰۱/۴۲۶	۸۸			
سازگاری اجتماعی - فرهنگی	کل	۱۱۴۸۳/۱۵۶	۹۵	۳۵/۲۴۳		

همان‌طور که جدول شماره ۵ نشان می‌دهد متغیرهای مهارت مقابله‌ای مسئله‌مدار، فاصله اجتماعی و سازگاری اجتماعی - فرهنگی در سطح معناداری ۰/۰۵ با متغیر ملاک سازگاری روان‌شناختی نوجوانان مهاجر ارتباط معنی‌دار دارد؛ زیرا سطح معنی‌داری محاسبه‌شده از مقدار ملاک (۰/۰۵) کمتر است و مقدار t به دست آمده آن‌ها نیز معنی‌دار است. نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد که مهارت مقابله‌ای مسئله‌مدار، فاصله اجتماعی و سازگاری اجتماعی - فرهنگی می‌توانند میزان سازگاری روان‌شناختی را در نوجوانان پیش‌بینی کنند.

جدول ۵ نتایج مربوط به ضرایب استاندارد و غیراستاندارد در مدل پژوهش

سطح معناداری (p)	t	ضریب استاندارد		سطوح
		Beta	میزان خطا B	
۰/۰۰۲	۳/۱۴۷		۲۲/۸۸۹	مقدار ثابت
۰/۰۲۸	۲/۲۲۷	۰/۷۸۵	۰/۲۹۱	مهارت مسئله‌مدار
۰/۵۵۷	۰/۵۹	۰/۱۳۲	۰/۲۰۱	مهارت هیجان‌مدار
۰/۸۳۶	۰/۲۰۸	۰/۰۱۹	۰/۰۹۲	مهارت اجتناب‌مدار
۰/۰۰۰۱	-۴/۳۸۲	-۰/۳۹	۰/۱۳۲	فاصله اجتماعی
۰/۰۰۰۱	۳/۸۹۷	۰/۸۴۶	۰/۲۱	سازگاری اجتماعی - فرهنگی

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر تعیین نقش مهارت‌های مقابله‌ای و فاصله اجتماعی با میانجی‌گری سازگاری اجتماعی - فرهنگی بر سازگاری روان‌شناختی نوجوانان مهاجر بود. نتایج حاصل‌شده از این پژوهش نشان داد که رابطه معناداری بین متغیرهای مهارت‌های مقابله‌ای مسئله‌مدار، هیجان‌مدار و اجتناب‌مدار با سازگاری روان‌شناختی نوجوانان مهاجر به‌دست آمد. این یافته‌ها با نتایج مطالعات سونگ (۱۹۸۵)، و کروس و چادلر^۱ (۱۹۹۲) و بیلینگر^۲ و همکاران (۱۹۸۴) از لحاظ ارتباط بین مهارت‌های مقابله‌ای و مبحث سازگاری مهاجران همسو و همخوان است. در بحث و تبیین یافته‌های مربوط به این بخش از پژوهش می‌توان بیان کرد که رابطه مثبت بین مقابله اجتنابی با استرس، آشفتگی و افسردگی می‌تواند به این دلیل باشد که مقابله اجتنابی در حذف استرس‌های کوچک شکست می‌خورد (هولاهان^۳ و همکاران، ۲۰۰۵). همان‌طور که استرس‌ها رشد می‌کنند، استرس‌آورتر می‌شوند، به این مسئله منجر می‌شود که یک فرد با اضطراب و افسردگی فزاینده مواجه شود. چرخه معیوب وقتی رشد می‌کند که افراد افسرده توانایی کمتری برای مقابله با استرس داشته و ارزیابی بدبینانه‌ای نسبت به آینده دارند (آبرامسون^۴ و همکاران، ۱۹۷۸).

1. Verduynse & Chandler
2. Billings
3. Hollahan
4. Abramson

سازگاری اجتماعی - فرهنگی با استفاده کمتر از مهارت‌های مقابله‌ای هیجان‌مدار راحت‌تر به دست می‌آید. سازگار شدن با یک محیط جدید نیازمند یادگیری مهارت‌های جدید است. برای مثال راه‌های متفاوت برقراری ارتباط با دیگران، پیدا کردن دوستان جدید و تمایل به امتحان کردن غذاهای جدید. کاملاً مشخص است که پاسخ‌های سازگاران به این مهارت‌ها در مقایسه با مهارت‌های مقابله‌ای منفعلانه مانند گریه کردن و یا کناره‌گیری از موقعیت، باید دربرگیرنده مهارت‌های مقابله‌ای فعال‌تری باشد.

همچنین نتایج حاصل‌شده از این پژوهش نشان داد که رابطه معناداری بین فاصله اجتماعی با سازگاری روان‌شناختی نوجوانان مهاجر به دست آمد که این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های مقدس^۱ و همکاران (۲۰۰۶) و ویرزبکی^۲ (۲۰۰۴) همخوان است و مطابق با این پژوهش‌ها، یافته‌های تحقیق حاضر نشان داد که افراد مهاجری که در خارج از وطنشان به دنیا آمده‌اند ممکن است از لحاظ فاصله‌ای و فضایی همانندی و سازگاری داشته باشند. اما از لحاظ اجتماعی همانندی ندارند و به نوعی می‌توان بیان کرد که هر چقدر فاصله اجتماعی ادراک‌شده توسط فرد بین کشور وطن و کشور مقصد بیشتر باشد به همان میزان مشکلات رفتاری بیرونی‌شده بیشتری را در مورد خود گزارش می‌دهند. این امر نشان‌دهنده این نکته است که احتمالاً افراد با مشکلات رفتاری بیرونی‌شده به تفاوت‌های فرهنگی عمده واکنش نشان می‌دهند.

همچنین از طریق یافته‌های به دست آمده، این نتایج حاصل شد که رابطه معناداری بین متغیرهای سازگاری اجتماعی - فرهنگی مهاجران با سازگاری روان‌شناختی نوجوانان مهاجر وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش‌های بوسی^۳ (۱۹۸۱)؛ بوشارت^۴ (۱۹۸۴)، ساچنر^۵ و همکاران (۲۰۱۷)، موحد و نیازی (۱۳۸۷) که نشان دادند هر چه افراد بیشتر در جامعه مقصد باشند و خوگیری فرهنگی داشته باشد، بیشتر نسبت به فرهنگ جامعه میزبان تمایل دارند، همسو و همخوان است.

صفدر^۶ و همکاران (۲۰۰۹) در پژوهشی تعمیم‌پذیری مدل چندبعدی تفاوت‌های فردی فرهنگ‌پذیری را در سه زمینه مورد بررسی قرار دادند. همچنین به تعدادی عوامل

1. Moghaddas
2. Wierzbicki
3. Baucebi
4. Bettschart
5. Schachner
6. Safdar

تأثیرگذار بر فرایند فرهنگ‌پذیری نیز اشاره کردند. این فاکتورها شامل خصوصیات جمعیتی مهاجران، همانند طول مدت اقامت در جامعه جدید، سطح تحصیلات، شایستگی فرهنگی مهاجران، فشارهای روحی و استرس و خط‌مشی‌های فرهنگ‌پذیری است. آن‌ها در این تحقیق دو نوع سازگاری را متمایز کردند: سازگاری روانی و اجتماعی فرهنگی. سازگاری روانی به سلامت روان اشاره دارد. سازگاری اجتماعی فرهنگی در ارتباط با مهارت‌های اجتماعی و یادگیری فرهنگی است. نتایج به‌دست آمده در پژوهش صفدر و همکاران با نتایج پژوهش حاضر همسو و همخوان است. پژوهش یایرام اوزمیر و استاتین^۱ (۲۰۱۳) و مورین^۲ و همکاران (۲۰۱۳) نشان داد جو مناسب مدرسه می‌تواند احساس تبعیض و قربانی بودن نوجوانان مهاجر را کاهش دهد.

می‌توان بیان کرد که نوجوانان مهاجر بسیار بیشتر از کودکان در معرض مشکلات استرس‌زا قرار می‌گیرند؛ زیرا آن‌ها مجبورند تعداد زیادی از دوستان صمیمی و یا یک محیط آشنا را که سال‌های زیادی را در آن گذرانده‌اند، ترک کنند و خود را با مسائل فرهنگی و اجتماعی کشور مقصد تطبیق دهند. بنابراین تحت تأثیر مشکلات اضطرابی و همچنین عدم سازگاری روانی قرار می‌گیرند. همچنین مهاجرت به یک کشور جدید بسیاری از نوجوانان را در معرض محیط اجتماعی - فرهنگی متفاوتی نسبت به کشور زادگاه خودشان قرار می‌دهد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد نوجوانانی که به یک کشور جدید مهاجرت می‌کنند با تجاربی از سازگاری با حیطه‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی مواجه می‌شوند.

در راستای تأیید مطالعه زاهد و همکاران (۱۳۹۱) و مقدس و همکاران (۲۰۰۶) به طور کلی یافته‌های به‌دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که مهارت مقابله‌ای مسئله‌مدار، فاصله اجتماعی و سازگاری اجتماعی - فرهنگی می‌توانند میزان سازگاری روان‌شناختی را در نوجوانان مهاجر پیش‌بینی کنند.

در بحث و تبیین یافته‌های مربوط به این بخش از پژوهش می‌توان بیان کرد که سازگاری بهتر با فاصله فرهنگی کمتر، مدت زمان اقامت بیشتر، میزان استفاده کمتر از پاسخ‌های هیجان‌مدار پیش‌بینی می‌شود. این یافته نشان می‌دهد نوجوانانی که فرهنگ ریشه آن‌ها با فرهنگ کانادا تفاوت زیادی دارد، ممکن است در معرض دشواری‌های زیادی برای رویارویی با محیط قرار بگیرند.

از محدودیت‌های پژوهش می‌توان به خود گزارشی دهی بودن ابزار مورد استفاده، به کار بردن مقیاس‌های یکسان در مورد نوجوانان مهاجر با فرهنگ و ملیت‌های مختلف و دسترسی سخت به حجم نمونه مورد نظر اشاره کرد که محدودیت‌هایی را در زمینه تعمیم یافته‌ها، تفسیر و تبیین متغیرهای مورد بررسی، مطرح می‌کند که باید در نظر گرفته شوند. پیشنهاد می‌شود که در مطالعاتی آتی پژوهشی مشابه در سایر کشورها و روی گروه سنی کودک یا بزرگسال انجام شود و نتایج آن با تحقیق حاضر مقایسه شود. همچنین به نوجوانان مهاجر به‌خصوص افرادی که فرهنگ اصلی آن‌ها با کشور مقصد بسیار متفاوت است باید مهارت‌های اجتماعی آموزش داده شود. این مسئله می‌تواند به‌صورت غیر مستقیم نوجوانان را از استفاده کردن از مهارت‌های مقابله‌ای هیجان‌مدار منع کند که به‌نوبه خود باعث افزایش سازگاری آن‌ها و ارائه برنامه‌های خانواده‌محور به این نوجوانان، به‌خصوص آن‌هایی که فرهنگ بسیار متفاوتی نسبت به کانادا دارند، می‌شود و این مسئله به آن‌ها کمک می‌کند تا با جنبه‌های گوناگون محیط جدید سازگاری بیشتری داشته باشند.

منابع

- زاهد، ع.، رجبی، س.، و امید، م. (۱۳۹۱). مقایسه سازگاری اجتماعی، هیجانی، تحصیلی و یادگیری خودتنظیمی در دانش‌آموزان. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۱ (۲)، ۴۳-۶۲.
- فتحی آشتیانی، ع. (۱۳۹۲). *آزمون‌های روان‌شناختی. ارزشیابی شخصیت و سلامت روان*. چ یازدهم. تهران: بعثت.
- موحد، م.، و نیازی، ص. (۱۳۸۷). رابطه میان گرایش دانشجویان دختر به مهاجرت خارج از کشور با ویژگی‌های فرهنگی آنان. *پژوهش زنان*، ۶ (۱)، ۲۹-۵۴.
- Abramson, L., Seligman, M., & Teasdale, J. (1978). Learned helplessness in human: Critique and reformulation. *Journal of Abnormal psychology*, 87, 49-74.
- Babiker, I., Cox, J., & M.C., M. (1980). The measurement of Cultural Distance and its relation to medical consultations, symptomatology and examination performance of overseas students at Edinburg University. *Social Psychiatry*, 15, 109-116.
- Baucebi, M. (1981). Sante mantale de la mere et de l'enfant de migrant Algerian (Mental health-of the Algerian Migrant mother and her Child). *Psychologie Medicale*, 13(11), 1789-1792.
- Bayram Özdemir, S., & Stattin, H. (2013). Why and when is ethnic harassment a risk for immigrant adolescents' school adjustment? Understanding the processes and conditions. *Journal of Youth and Adolescence*, 43, 1-14.
- Bell, H.M. (1961). *The Adjustment Inventory*, Consulting Psychologists Press, INC. PaloAlto, California.

- Bettschart, W. (1984). Le medicin face a L'univers des enfants migrants et lem familiee (The Doctor-when confronted with problems of Immigrant Children and their Families). *Psychologie Medicale*, 13(11), 1739-1788.
- Billings, A. G., Cronkite, R. C., & Moos, R. H. (1984). Social environmental factors in unipolar depression: Comparisons of depressed patients and non-depressed controls. *Journal of Abnormal Psychology*, 92, 119-135.
- Endler, N., & Parker, J. D. A. (1993). Multidimensional assessment of coping. A critical evaluation. *Journal of personality and social Assessment*, 58(5), 844-854.
- Furnham, S., & Bochner, S. (1986). *Culture Shock: Psychological reactions to unfamiliar environments*. London: Methuen.
- Hisama, T. (1980). Minority group children and behavior disorders- the case of Asian-American- children. *Behavior Disorders*, 5(3), 186-196.
- Moghaddas, Ali Asghar, Amiri, Amir mohammad, Rahimi, Ali (2006). The Process of Adjustment /Acculturation OF of First and Second Generation of Migrants: The Case of Nomad Qashqaei Turks Immigrants in Shiraz-Iran. EPS (European Population conference),). Liverpool, UK.
- Morin, A. J. S., Maiano, C., Marsh, H. W., Nagengast, B., & Janosz, M. (2013). School life and adolescents' self-esteem trajectories. *Child Development*, 84, 1967-1988.
- Ory, F. G., Simons, M., Verhulst, F. R., Leenders, F. R., & Wolters, W. (1991). Children who Cross cultures. *Social Science and Medicine*, 29-34.
- Ramirez, O. (1989). Mexican-american children and adolescents. In J. T. Gibbs & L. N. Huang (Eds.), *Children of color. Psychological interventions with minority youth*, pp.224-250.
- Safdar, S., Rasmi, S., Dupuis, D., & Lewis, J. R. (2009). An investigation into the cross-cultural adaptation of immigrants to urban and rural Canada using the multidimensional individual difference acculturation (MIDA) model. In A. Chybicka & M. Kazmierczak (Eds.). *Culture and gender*. Gdansk, Poland: Gdanskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Safdar, S., Rasmi, S., Dupuis, D., & Lewis, J. R. (in press). An investigation into the cross-cultural adaptation of immigrants to urban and rural Canada using the multidimensional individual difference acculturation
- Schachner, M. K., van de Vijver, F. J., & Noack, P. (2017). Contextual Conditions for Acculturation and Adjustment of Adolescent Immigrants – Integrating Theory and Findings. *Online Readings in Psychology and Culture*, 8(1), 1-36.
- Shenoy, U. (1996). *In Moving to a New Country: Children and Adolescents' Adaptations, Unpublished Master's Degree*. Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, Virginia, USA., Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, Virginia, USA.
- Sung, B. (1985). Cultural conflicts in Chinese Immigrant Children. *Journal of Comparative Family Studies*, 16(2), 255-269.
- Uba, L. (1994). *Asian-Americans: Personality patterns, identity and mental health*. New York: Guilford Press.
- Vercruyse, N. J., & Chandler, L. A. (1992). Coping strategies used by adolescents in dealing with family relocation overseas. *Journal of Adolescence*, 15(1), 67-82.

- Ward, C. (1995). *Acculturation*. In Landis & Bhagat (Eds.), *Handbook of Training* (2nd edition). Newbury Park: Sage.
- Ward, C., & Searle, W. (1995). Importance of value discrepancies and cultural identities on psychological and sociocultural adjustment of sojourners. *International Journal of Intercultural Relations*, 15, 209-225.
- Wierzbicki, S. (2004). *Beyond the Immigrant Enclave: Network Change and Assimilation*. New York: LFB Scholarly Publishing.